

Vang de haas

meulenhoff.nl

Lana Bastašić

Vang de haas

ROMAN

Vertaling uit het Servo-Kroatisch
door Pavle Trkulja

MEULENBREE

Het Expertisecentrum Literair Vertalen faciliteerde bij deze vertaling een mentoraat van Guido Snel.

ISBN 978-90-290-9395-8

ISBN 978-94-023-1486-1 (e-book)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *Uhvati zeca*

Omslagontwerp: Pinta Grafische Producties

Omslagbeeld: Albrecht Dürer, Young Hare, 1502 /

The Albertina Museum, Vienna

Auteursfoto: © Radmila Vankoska

Zetwerk: Steven Boland

© Copyright Lana Bastašić, 2018. © Edicions del Periscopi SL, 2020. All rights reserved by and controlled through Edicions del Periscopi, Barcelona. This edition by arrangement with Salmaia Lit.

© 2021 Nederlandse vertaling Pavle Trkulja en Meulenhoff Boekery bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

‘Ik zou jullie kunnen vertellen wat voor avonturen mij sinds vanmorgen zijn overkomen,’ zei Alice een beetje verlegen. ‘Het heeft geen zin tot gisteren terug te gaan, omdat ik toen een heel ander iemand was.’

‘Leg dat eens uit,’ zei de soepschildpad.

‘Nee, nee! Eerst de avonturen,’ zei de griffioen ongeduldig. ‘Uitleggen duurt altijd zo lang.’

Lewis Carroll - *Alice in Wonderland*

Vertaald uit het Engels door Eelke de Jong

2015, Pantheon, Amsterdam

1

dat we bij het begin zouden beginnen. Zo heb je iemand en zo heb je die niet. Dat is ongeveer het hele verhaal. Alleen zou jij dan zeggen dat je iemand anders niet *kunt* hebben. Of moet ik zeggen: *zij*? Misschien is dat wel beter en zou het jou zo bevalen. Om *zij* te zijn als je in een boek voorkomt. Hoe dan ook.

Zij zou zeggen dat je iemand anders niet *kunt* hebben. Maar ze zou geen gelijk hebben. Je kunt mensen voor schandelijk weinig bezitten. Alleen ziet zij zichzelf graag als noodzakelijk voor het draaien van het hele universum. De waarheid is dat je iemand wel degelijk *kunt* hebben, alleen haar niet. Je kunt Lejla niet hebben. Tenzij je haar te grazen neemt, mooi inlijst en aan de muur hangt. Hoewel, zijn wij nog altijd onszelf als we eenmaal stoppen? Eén ding weet ik zeker: ophouden en Lejla gingen nooit samen. Daarom is ze op iedere foto niet meer dan een veeg. Ze wist simpelweg van geen ophouden.

Zelfs nu nog, in deze tekst, voel ik haar woelen. Als ze de kans kreeg zou ze tussen twee van mijn regels in kruipen, als een mot tussen de blinderingen, en mijn verhaal van binnenuit te grazen nemen. Ze zou zo'n ordinair vod aantrekken waar ze altijd al zo van hield, hoge hakken eronder, haar décolleté zichtbaar maken en haar haren krullen. Mij zou ze verminken, er zou slechts een enkele haarpluk langs mijn hoekige hoofd bungelen, ze zou me een spraakgebrek geven, mijn linkerbeen kreupel maken en een aangeboren afwijking verzinnen waardoor telkens maar mijn pen zou blijven vallen. Misschien zou ze nog wel een stap verder gaan en me helemaal niet noemen – zo gemeen is ze wel. Ik zou een onvoltooide schets blijven.

Dat zou je wel willen, hè? Pardon: *ze*. Dat zou *ze* doen als ze hier was. Maar *ik* ben degene die dit verhaal vertelt. Ik kan met haar doen wat ik wil. Ze kan me toch niets maken. *Zij* is niet meer dan drie tikken op het toetsenbord. Ik zou vanavond nog mijn laptop in de troebele Donau kunnen smijten, dan zou er ook van haar niets overblijven, haar broze pixels zouden met het ijzige water worden meegevoerd, tot alles wat ze ooit was uitmondt in de verre, Zwarte Zee. Voordat ze zou uitmonden in de Zwarte Zee, zou ze Bosnië nog even begroeten, als een gravin een bedelaar op weg naar de opera. Ik zou met dit zinnetje een einde aan haar kunnen maken, haar laten verdwijnen, zodat er niets meer rest dan een vaal geworden gezicht op de klassenfoto, een sterk verhaal van op de middelbare school, tot alleen het hoopje aarde overblijft dat we achter haar huis, naast de kersenboom, hebben laten liggen. Ik zou haar met een punt kunnen doden.

Ik besluit door te gaan, simpelweg omdat het kan. Hier ben ik tenminste veilig en ver verwijderd van haar passieve agressie. Op een middag in Dublin keer ik voor het eerst in tien jaar terug naar mijn taal, haar taal en alle andere talen die ik vrijwillig heb verlaten als een agressieve echtgenoot. Zoveel jaar later weet ik niet eens meer zeker welke taal dat is. En vanwege wat allemaal? Vanwege de doodeenvoudige Lejla Begić met haar versleten klittenbandschoenen en spijkerbroeken met, echt waar, van die edelsteentjes op de kontzakken. Wat is er eigenlijk tussen ons gebeurd? Maakt dat wat uit? Goeie verhalen gaan sowieso nooit over wat er gaande is. Slechts beelden resteren, net als tekeningen op het trottoir, en jaren die als regen op ze neerdalen. Misschien zou ik van ons een prentenboek moeten maken. Iets wat niemand behalve wij tweeën zal begrijpen. Maar ook prentenboeken moeten ergens beginnen. Hoewel ons begin geen zwijgzame dienaar van de chronologie is. Ons begin is al meerdere keren gepasseerd en hing als een hongerige puppy aan mijn mouw. *Kom. Kom op,*

laten we opnieuw beginnen. We begonnen en eindigden telkens weer opnieuw, ze kroop als een virus in het weefsel van mijn alledag. Lejla kwam binnen, Lejla vertrok weer. Ik kan willekeurig waar beginnen. Bijvoorbeeld in het Saint Stephan's Park in Dublin. Mijn telefoon trilt in mijn jaszak. Een onbekend nummer. Vervolgens druk ik op die vervloekte knop en zeg *ja?* in een taal die de mijne niet is.

'Hallo, jij.'

Na twaalf jaar totale stilte hoor ik opnieuw haar stem. Ze praat snel, alsof we elkaar gisteren voor het laatst zagen, zonder de behoefte om de gaten in onze kennis, vriendschap en chronologie op te vullen. Ik kan slechts één enkel woord uitbrengen: 'Lejla.' En zij ratelt, zoals gewoonlijk, aan één stuk door. Ze heeft het over een restaurant, een baan in een restaurant en een vent wiens naam ik voor het eerst hoor. Ze heeft het over Wenen. En ik kom steeds maar niet verder dan: 'Lejla'. Haar naam leek op het eerste gezicht onschuldig: een tengere stengel, geplant in dode aarde. Ik rukte hem uit mijn longen alsof het niks was. Lej-la. Maar samen met dat onschuldige stengeltje kwamen vanuit het slijk de diepste en dikste wortels naar boven, een heel woud aan letters, woorden en zinnen. Een complete taal die diep in mij lag begraven, een taal die geduldig op dat ene woordje wachtte om zijn versteende ledematen uit te rekken en op te staan alsof hij nooit heeft geslapen. Lejla.

'Hoe kom je aan dit nummer?' vraag ik haar. Ik sta midden in het park, roerloos, naast een eik, alsof ik verwacht dat de boom opzij zal gaan en me laat passeren.

'Wat maakt dat nou weer uit?' antwoordt ze, en ze zet haar monoloog voort: 'Luister, je moet me komen ophalen... Hoor je me wel? De verbinding is slecht.'

'Moet ik je ophalen? Ik begrijp het niet. Wat...'

'Ja, ophalen. Ik woon nog steeds in Mostar.' *Nog steeds.* In al die jaren dat we bevriend zijn, heeft ze het nog nooit over

Mostar gehad – laat staan dat we er ooit samen zijn geweest – en nu bleek deze stad opeens een onweerlegbaar en algemeen bekend feit.

‘In Mostar? Wat moet je in Mostar?’ vraag ik haar. Ik staar nog altijd naar de boom en in mijn hoofd tel ik de jaren. Acht-enveertig jaargetijden zonder haar stem. Ik weet dat ik ergens op weg naartoe ben en het heeft iets met Michael en gordijnen te maken, de apotheek... Maar Lejla zei *knip* en alles stond stil. Bomen, trams, mensen. Als uitgeputte acteurs.

‘Luister, dat is een lang verhaal, Mostar... Jij hebt nog steeds een rijbewijs, toch?’

‘Ja, maar ik begrijp niet wat... Weet jij dat ik in Dublin woon?’

De woorden vallen me uit de mond en blijven als donzige klit aan mijn jas plakken. Wanneer heb ik voor het laatst *die taal* gesproken?

‘Ja, je bent lekker belangrijk,’ zegt Lejla, klaar om alles wat ik in haar afwezigheid kon hebben meegemaakt af te branden. ‘Je leeft op een eiland,’ zegt ze, ‘en waarschijnlijk lees je de godganse dag die saaie pil van je en ga je brunchen met je geleerde vrienden, of niet soms? Fantastisch. Maar luister eens... Je moet me zo snel mogelijk komen oppikken. Ik moet naar Wenen en die eikels hier hebben mijn rijbewijs afgepakt en niemand begrijpt dat ik moet...’

‘Lejla,’ probeer ik haar te onderbreken. Zelfs na al die jaren is het me volkomen duidelijk wat hier aan de hand is. Volgens haar logica is het de schuld van de zwaartekracht als iemand je van de trap af duwt, zijn alle bomen geplant zodat zij erachter kan pissen, en alle wegen, ongeacht hoe krom of ver weg dan ook, leiden naar hetzelfde punt en dat punt is zij. Rome is er niks bij.

‘Luister nou, ik heb niet veel tijd. Ik kan het echt aan niemand anders vragen, ze zeiken allemaal dat ze het te druk hebben. Eerlijk gezegd heb ik niet heel veel vrienden hier en Dino kan niet rijden vanwege zijn knie.’

‘Wie is Dino?’

‘... dus ik dacht dat je dit weekend wel naar Zagreb kunt vliegen en daar de bus pakken, of misschien is Dubrovnik een betere optie.’

‘Lejla, ik zit in Dublin. Ik kan niet zomaar naar Mostar afreizen en jou naar Wenen brengen. Ben je wel helemaal goed bij je hoofd?’

Ze zwijgt een tijdje, haar adem vult haar neus en blaast in de telefoon. Ze klinkt als een geduldige moeder die zich uit alle macht moet inhouden om haar kind geen klap te verkopen. Het blijft even stil, tot ze opeens haar zware adem en mijn gestaar naar de koppige eik onderbreekt met de woorden: ‘Je moet wel.’

Haar woorden klinken niet dreigend. Eerder zoals wanneer je dokter zegt dat je moet stoppen met roken. Haar *je moet* maakt me niet boos, noch de manier waarop ze me belt na twaalf jaar, zonder een *hoe gaat het*, of het feit dat ze mijn hele leven uitlacht dat ik in de tussentijd heb verzonnen. Zo is Lejla nu eenmaal. Maar dat ergens in haar rauwe stem de vaste overtuiging doorklinkt dat ik zou instemmen, alsof ik geen keus heb, dat mijn lot al was bezegeld nog voordat ik die verdomde telefoon opnam, is ronduit vernederend.

Ik hang op en stop de telefoon in mijn zak. Zelfs goden, hoe primitief en verwarrend ook, laten nog ruimte voor de vrije wil. Ik kijk naar de boom en adem langzaam, ik vertrouw de lucht niet meer. Ik heb hem vervuild met *mijn eigen taal*. In mijn hoofd speel ik de hele situatie nog eens af zoals ik die thuis aan Michael ga vertellen. Stel je eens voor, zeg ik dan, een vriendin uit Bosnië belde vandaag en vroeg me... Ik rangschik de woorden in een vreemde taal, ik haak en draai ze in elkaar tot er geen lichtstraaltje meer door het fijne borduurwerk kan glippen. En net wanneer ik denk te weten hoe ik het ga navertellen, hoe ik het van alle betekenis kan ontdoen, net wanneer ik denk dat het geluid van auto’s in de verte weer

hoorbaar wordt, ik mensen in mijn ooghoeken ontwaar en de wind weer door de kruin van die ene eik van zonet kan horen, belt ze me opnieuw.

‘Saro, luister naar me. Alsjeblieft,’ zegt ze zacht. Mijn naam, misvormd door de aanspreekvorm die ik allang was vergeten, echoot als een verlaten put. Ik ken haar. Nu is ze weer dat zielige vogeltje, iemand wier handen zo delicaat zijn dat je er je eigen hersenen aan zou toevertrouwen.

‘Lejla, ik ben in Dublin. Ik woon met iemand samen. Ik heb verplichtingen. Ik kan niet naar Mostar komen. Goed?’

‘Maar je moet.’

‘Tien jaar lang hoor ik niets van je. Je antwoordt niet op mijn e-mails. Je neemt je telefoon niet op. Voor zover ik wist, kon je net zo goed begraven liggen in een of ander gehucht. De laatste keer dat we elkaar zagen zei je dat ik moest oprotten.’

‘Ik heb helemaal niet gezegd dat je...’

‘Oké, prima, wat jij wil. En vervolgens bel je me en verwacht je dat ik zomaar...’

‘Sara, Armin is in Wenen.’

Boven me, in de boomkruin, zijn de vogels versteend. De grond onder mijn voeten barst open, ik zal hier begraven blijven terwijl die eik de kans krijgt om bij me weg te rennen. Ik voel twee kraaien vanaf een berk naar me kijken. Ze mogen zich op mijn hoofd storten en mijn ogen, oren en tong uitrusten. Maar dat gaat niet, ze zijn versteend.

‘Wat zeg je daar?’ vraag ik. Ik spreek nu wat stiller. Bang dat haar stem anders schrikt en wegschiet als een kakkerlak.

‘Armin is in Wenen,’ herhaalt ze. ‘Je moet me komen ophalen.’

Ik ga bij de eerste de beste Starbucks naar binnen en koop voor 586 euro online een ticket naar Zagreb, overstap in München.

[Ze wilde het nooit over haar broer hebben. Maar die avond leek anders, alsof er iets in haar was geknakt, een twijgje in een takkenhaag. Het was de eerste maandag na onze diploma-uitreiking, een week waarin je leven zou moeten gaan beginnen, of op zijn minst een nieuwe levensfase. Ik wachtte het hele weekend of ik me anders zou gaan voelen. Er gebeurde niets. Alsof iemand me slechte wiet had verkocht.

We zaten op de bank in haar kamer. Buiten hoorden we het schelle gejam van straatkatten.

‘Twintig Bosnische mark,’ zei ze, terwijl ze met haar hand zachtjes over het bruine pluche streek dat tartend tussen ons in lag. ‘Ik ken iemand die er zo een nieuwe kleur overheen trekt.’

‘Welke kleur had hij eerst?’ vroeg ik. Ik zat daar voor de tipte keer in haar kamer, maar ik kon me die bank niet anders dan als bruin herinneren.

‘Beige,’ antwoordde ze. ‘Weet je dat niet meer?’

Ik kon het niet rijmen: zij en beige. Ze was niet het type voor beige. Beige types zijn vaak stil en doorsnee. Ik vroeg maar niet naar de andere kleuren die – dat wist ik zeker – in de paar jaar dat ik niet bij haar ben geweest haar bank hadden ontsierd. Ik hield vooral mijn mond dicht. Ik was zenuwachtig. Sinds die ene dag op het eiland had ze me steevast genegeerd. Drie jaar op de uni waren voorbijgevlogen zonder dat we ook maar een woord met elkaar hadden gewisseld. En nu zat ik ineens op haar bank, gezwicht voor de eerste uitnodiging.

Ik geloof dat we wijn dronken, al had ik eigenlijk geen zin in alcohol. Lejla schonk mijn glas vol en zei op resolute en toch

zachte toon: 'Drink maar.' En ik dronk. Wijn of iets anders, ik kan het me niet herinneren. Ik weet alleen nog dat haar zwarte hoofd verrassend zwaar op mijn schouder lag. Ik zeg 'zwarte', want ze is en blijft voor mij altijd die verformfaaide raaf van de middelbare school, ongeacht de hoeveelheid verf die ze inmiddels gebruikte om het zwart te verbloemen. Ik herinner me dat in haar ogen de weerspiegeling van een klein raampje schitterde, waarachter het pikkedonker was. Ik herinner me ook nog dat haar knappe broer vanaf de enige foto in de kamer naar ons keek. Mettertijd waren zijn gelaat, de lucht en zwembroek verkleurd. Wat verder nog? Wat lag er voor kleded? Lag er wel een kleded? Hing die ene vreselijke lamp er aan het plafond, met de zwarte namaakpareltjes, die ze in Dalmatië had gekocht? Of had ze daar al eerder afscheid van genomen? Hoe zou ik het moeten weten? Ik krijg Lejla niet uitgelegd door haar kamer te beschrijven. Alsof je een appel wilt beschrijven met behulp van wiskunde. Ik herinner me alleen nog haar hoofd en de gelakte nagel van haar teen, die door een gaatje in haar panty naar buiten stak. Ik herinner me haar broer. Als zijn foto er niet had gestaan, dan was de hele kamer levenloos geweest.

Haar moeder maakte met potten en pannen kabaal in de keuken, waarvan we slechts door een flinterdun muurtje werden gescheiden. Ik denk dat ik toen iets onnozels zei, iets wat me op dat moment wel grappig leek, in de trant van: 'Ben je niet wat te oud dat je moeder nog voor je kookt?' waarop Lejla goedmoedig lachte – ik had zelf immers ook een moeder. Zo was de stad destijds, leek het wel: vol met grote kinderen en grijze, kromme moeders.

Waarom kwam ik die avond eigenlijk langs? Ik wilde haar negeren en niet meteen op het eerste bot springen dat ze me toewierp. Maar die ochtend had ze haar witte haas dood op de koude badkamervloer aangetroffen. Ik zeg koud – iemand zal dat ooit corrigeren. Door te zeggen dat ik er niet bij was en ze niet aan kon raken, dus hoe kon ik weten dat de tegels

koud waren? Maar ik weet heus wel het een en ander over haar haas en over haar badkamer, en ook over haar vingers die altijd tegen de 38 graden waren. Ik weet dat ze waarschijnlijk die pluizige, abrikooskleurige pantoffels droeg en dat ze hurkte om het kadaver aan te raken. Ik weet ook dat ze *kadaver* zal hebben gedacht. Niet *lijkje*. Ik zie de vlekken op haar knokige knieën voor me.

Hij heeft nooit echt een naam gehad. Hij werd Haas, Haasje of Hazemans genoemd, afhankelijk van Lejla's humeur. Ik herinner me dat we hem in haar achtertuin hebben begraven, onder een oude kersenboom die volgens haar radioactief was. Het was de eerste keer ooit dat ik een dier begroef.

'Niet waar. En je schildpadden dan?' vroeg ze me bijna wanhopig. Ik zie het nog voor me: haar handen met daarin haar dode Haas, een kostbare bruidsschat in een blauwe vuilniszak.

'Schildpadden tellen niet,' zei ik. 'Weet je dan niet meer hoe klein ze waren, nog geen vijf, zes centimeter, net oliebolletjes. Dat kun je amper een begrafenis noemen.'

'Dus, wat doen we nu?'

De buurman leende ons zijn schep, in de veronderstelling dat we aardbeien gingen planten. Het was geen groot stuk gereedschap, eerder speelgoed voor volwassenen. Het duurde een eeuwigheid voordat ik een gat had gegraven dat groot genoeg was. Ik wilde haar een standje geven vanwege de omvang van de overledene, maar ik besloot me die dag toch maar in te houden. Ze kwam zo klein en geschrokken op me over, als een vogeltje dat uit het nest was gevallen.

We legden de zak met Hazemans in het kleine graf. Fijne wortels schoten vanuit de aarde omhoog en sleepten het lijk in hun dunne vingers mee de diepte in. Toen we klaar waren markeerde ik het graf met twee witte stenen, waarop zij natuurlijk weer met haar ogen rolde.

‘Nou, zeg dan wat,’ zei ze.

‘Wat dan?’

‘Verzin maar wat. Je hebt een gedenksteen voor hem opgericht en daar hoort een korte toespraak bij.’

‘Waarom ik?’

‘Jij bent hier de dichter.’

Wat een rotstreek, dacht ik. Vanwege dat ene armetierige dichtbundeltje was het nu blijkbaar mijn taak om treurdichten voor vergiftigde hazen te schrijven. Maar omwille van die verloren blik in haar ogen, haar lege, witte handen waar zonet nog Hazemans in had gelegen, schraapte ik mijn keel, richtte mijn blik op de twee zwiigende stenen en dreunde een passend versje op uit een vervlogen leven:

‘Zeg weinig en praat langzaam

Want ik hoor niets, vooral niet in gedachten.

Wat wilde ik? Mijn handen zijn leeg,

Krachteloos verkrampt op de versleten spreij.

Wat heb ik gedacht? Mijn mond is droog, verdoofd.

Wat heb ik beleefd? Slapen was zo fijn!’

Ik geloof dat ze toen een traan heeft gelaten, of misschien was ik het wel, ik weet het niet meer zeker. Het was donker en misschien glansden haar ogen alleen maar door de straatverlichting. Als ze dit zou lezen, zou ze boos worden, ze zou zeggen dat ik een sentimentele koe ben en dat zij nooit huilt. Hoe dan ook, het versje wierp zijn vruchten af, het diende ter afsluiting van een oeverloos hoofdstuk en deed dat handiger dan een universitair diploma ooit had kunnen doen.

Mijn geweten speelde op, ik had haar in de waan gelaten dat het versje van mij was. Maar op dat moment, met Lejla aan het graf van dode Haas, kon iedere vorm van auteurschap me gestolen worden. Het versje leek wel een gevluchte bruid, verlost van Alvaró de Campos – die overigens nooit heeft be-

staan, net zomin als onze aardbeien – verlost van Lejla en mij, van het hoopje koude aarde met twee stenen als ogen, vrij om het ene moment te zijn, het andere al niet meer.

Ik kan me niet herinneren of we de buurman zijn schep hebben teruggegeven en of we verder nog iets tegen elkaar hebben gezegd. Ik weet alleen dat later die avond haar hoofd zwaar op mijn ongelukkige schouder lag, en dat ik binnensmonds die schouder vervloekte, en het bruine pluche dat tussen ons in tot asfalt was gestold. We keken naar haar bleke broer in het fotolijstje en luisterden naar het rumoer van haar moeder in de keuken.

Lejla zei: ‘Ze bewaart nog altijd een foto van Tito. In de voorraadkast, achter de pot met de gepekeld groenten. Als je goed kijkt, zie je tussen twee stukjes paprika een oog.’

Ik lachte even, maar mijn hoofd stond niet naar grappen. Ik ben nooit erg gesteld geweest op de stille, nostalgische types en hun hardnekkige bubbel, waarin gelukkiger versies van het verleden worden geleefd, in een land waar aardbeien altijd rijpten en hazen onsterfelijk waren. Een land waarvan ze kunnen beweren dat het volmaakt was, omdat ons de mogelijkheid ontnomen is om die bewering te staven. Haar moeder heb ik in mijn leven vaker gehoord dan gezien. Die avond was het niet anders. Na een tijdje verstomden de pannen, als trombones die weer waren ingepakt.

Lejla wierp een blik op de boeken naast de foto van haar broer, sloot haar opgemaakte oogleden en zei: ‘Ik keek naar hem terwijl hij op sterven lag.’

Verbaasd keek ik haar aan. Ze opende haar ogen, bij het zien van mijn verwarde blik begon ze te lachen en zei: ‘Een punt voor mij.’ Toen ze zag dat ik haar nog steeds niet begreep, rolde ze met haar ogen en voegde er koeltjes aan toe: ‘Nu is hij helemaal opgezwollen, als een enorm lijk.’ Toen begreep ik het pas. Het was een spelletje tussen haar en mij, waarbij de één een vergeten citaat uit een boek ergens in de kamer oprakelde

en de ander moest dan de titel raden. Het was me alleen niet helemaal duidelijk waarom ze uitgerekend op dat moment met ons nagenoeg vergeten ritueel kwam aanzetten. We speelden citaatje aan het begin van de universiteit, toen we nog dachten dat als je dure woorden gebruikt, mensen vanzelfsprekend aannemen dat je ook echt weet wat je zegt. Maar we waren niet meer dezelfde. Studeren was geen onderdeel meer van ons leven, voor mij was het inmiddels een vriendje dat ik vier jaar lang had overschat, voor haar een pijnlijke inenting waarvan anderen zeiden dat het nou eenmaal moest. *Nu is hij opgezwollen als een enorm lijk*, was niet langer dezelfde zin, net zoals wij niet meer de snotneuzen van weleer waren. ‘Woorden zijn sowieso leeg,’ zei ze een keer tegen me, vlak voor een tentamen taalkunde. Maar die avond had ze behoefte aan woorden, al ging het maar om hun placebo-effect, vandaar dat ik zwijgend het spel meespeelde.

‘*Nee, hij is niet geslonken,*’ fluisterde ik, ‘*koud en leeg lijkt hij veel groter dan voorheen.*’

‘Donker,’ zei Lejla.

‘Wat?’

‘Donker en leeg.’

‘Ja... Donker en leeg. Uit *De Reisverhalen.*’

Nadat ik haar een bevredigend antwoord had gegeven en zij ter bevestiging knikte, sloot ik mijn ogen en kneep ik in haar warme hand, in een poging haar te redden van het bruine pluche en zijn bedrieglijke, beige verleden. Het deed me deugd te zien dat ze het spelen niet was verleerd, dat ze nog altijd citaten liet herrijzen uit boeken waarvan ze zogenaamd niet hield, maar die ze desondanks met me deelde, alsof ze me de afgelopen drie jaar niet had genegeerd. Ik was niet boos. Ik was juist blij dat ze nog altijd geloofde in schoonheid, nadat ze de dood, gekruisigd op de badkamertegels, had gezien.

Toen stelde ze me voor het eerst die vreselijke vraag:

‘Wanneer schrijf je nou eens een gedicht over mij?’

Ik opende mijn ogen en ging rechtop op de bank zitten. Ik kende haar langer dan dat ik menstrueerde en toch was ik verrast.

‘Ik weet zeker dat je nog steeds schrijft. Sinds dat ene morbide boek van je. ‘Toch? Geef maar toe,’ zei ze, waardoor ik me ineens schaamde, alsof het schrijven van poëzie hetzelfde was als een fles slivovitsj in een papieren zak verstoppen en je roes in een portiek uitslapen.

‘Ja, ik schrijf nog,’ antwoordde ik. Het was al na tien. De pannen in de keuken waren stil. Ik wist dat ik meteen na de begrafenis naar huis had moeten gaan. Iemands huisdier begraven leidt nooit tot iets goeds.

‘En, waarom schrijf je geen gedicht over mij? Wat mankeert er aan mij?’

‘Waar zie je me verdomme voor aan,’ vroeg ik, ‘Balašević?’²²

Later kreeg ik daar spijt van. Ik had moeten zeggen: ‘Ja, natuurlijk’, want ze zou haar vraag na een paar dagen toch alweer zijn vergeten, of om haar domme verzoek gelachen hebben en zeggen dat ze liever zou sterven dan iemands muze te spelen. Maar ik kon me niet inhouden. Mijn poëzie stelde niet zo veel voor, maar dat Lejla daar helemaal niets mee te maken wilde hebben – ze negeerde het compleet, inclusief promoties, recensies en prijzen – stak me nog altijd. Al had ze haar moeder vandaag begraven, dan nog hoefde ze me niet op zo’n botte manier te kleineren. Als een bedelaar op straat me dat had gevraagd, zou ik nog hebben geloofd in de onschuld van zijn verzoek. Maar zij kwam hier niet mee weg. Voor Lejla was het leven een dolle vos die ’s nachts je pluimvee kwam stelen. Schrijven over het leven stond voor haar gelijk aan het staren naar een gemolesteerde kip de volgende morgen, zonder dat je het kreng ooit op heterdaad zou betrappen. En bovenal, denk ik, snapte zij niet waarom iemand met ook maar een greintje verstand gedichten schreef. En ik al helemaal niet, gezien de plaats en tijd waarin we verkeerden. En nu, na dit alles, na een langdurig ontmoedigingsbeleid van het enige wat in mijn allesbehalve spectaculaire leven een

klein beetje succes had gehad, zat ze mij hier op haar nepbruine bank, met haar nepblonde haar te beledigen. Mooi niet.

‘Jezus, Sara,’ zei ze en ze stond op. ‘Ik maakte toch maar een grapje?’

Ze was niet boos, alleen een beetje moe. Als je het Lejla vroeg, dan was poëzie niet eens ruzie waard. Ze liep naar de plank, pakte de foto van haar broer en veegde het lijstje af met het uiteinde van haar mouw.

‘Hij wilde me ook niet tekenen,’ zei ze, en ze zette de foto terug op zijn plek. Ze keek me met grote ogen aan alsof haar opeens iets te binnen schoot. ‘Heb ik je verteld over die keer dat hij die Dürer aanraakte?’

Ik bleef zwijgen, maar nu opeens volkomen onbeduidend, daar op haar bank, net een pantoffel waarvan de ander zoek is geraakt. Het was duidelijk dat ze geen gesprekspartner nodig had, enkel een luisterend oor, om helemaal leeg te lopen, als een dier voordat het wordt opgezet. Ze had ‘hij’ gezegd. Voor het eerst sinds die vreselijke dag op het eiland.

‘Ik kan me dat niet meer herinneren,’ vervolgde ze, ‘daar was ik nog te klein voor. Maar mama heeft me dat verhaal wel duizend keer verteld. We waren in een museum en Armin was een jaar of zeven à acht, geloof ik. Geen idee. Hij ging in ieder geval op zijn tenen staan en raakte het schilderij aan. Maar echt zo van... met zijn vinger op het schilderij, snap je? De hel brak los – het alarm ging af, de bewakers kwamen van alle kanten aanrennen, onze ouders schrokken zich rot...’

Ik wist niet wat ik moest zeggen. Wat kun je überhaupt uitbrengen op zo’n moment? De vos was de tuin al ontvlucht, ik had hem niet kunnen vangen. De woorden voelden ineens nep en smoezelig, als de gebarsten make-up op het rimpelige gezicht van een oude vrouw.

‘Haasje heeft in ieder geval een epiloog gekregen,’ zei ze en ze haalde haar schouders op, waarmee ze een punt zette achter het hele verhaal over de dood, poëzie en beschermd

schilderijen. Ze was weer het eenvoudige meisje dat niet per se een negen voor een tentamen hoeft, het liefst haar eigen bier drinkt en niet bijdehand doet. Het blonde meisje op plastic slippers dat prima grappen kan maken over haar dode haas waarvan ze ooit, dat weet ik nog heel goed, meer hield dan van mensen. Het meisje dat niet weet dat Wenen is *opgezwollen als een enorm lijk* en niet over haar broer praat. Iemands broze, onnozele muze. Ik kon haar niet uitstaan.

Ik zei dat het al laat was en dat het tijd werd om naar huis te gaan. Haar moeder lag vast al te slapen. Ze keek me een tijdlang aan – haar ogen struinden mijn gezicht af, alsof ik me zou bedenken als ze maar lang genoeg bleef staren. Ik zou dan blijven, haar wijn drinken, een gedicht voor haar schrijven, alleen moest ze dan net nog wat meer aandringen. Toen ze doorhad dat ik echt naar huis wilde, gleed haar blik van mijn gezicht als een doek van een standbeeld. Ze liep naar de deur, zette hem wagenwijd open en zei, denk ik, ik weet het bijna zeker – al zou ze het later ontkennen: ‘Goed, rot dan maar lekker op.’

Ik dronk mijn wijn op en verliet Lejla’s kamer. Ik was veel te snel bij mijn huis en liep er straal voorbij, alsof ik mijn eigen voordeur niet had herkend. Ik bleef wandelen, luisterend naar de krekels in het woekerende groen, me afvragend waar zich die nacht de mollen ophielden en of het waar was wat ze zeiden over de grote, giftige slangen langs de rivier. Ik liep totdat alle kerkklokken vijf uur sloegen en misschien nog wel veel langer. Ik bleef net zo lang lopen tot ik twaalf jaar later aankwam bij het Saint Stephan’s Park in Dublin, mijn telefoon uit mijn jaszak haalde en haar naam zei. Ja, ik bedoel *jouw* naam. Pas toen bleef ik staan.]

2

Ik kwam met lege handen thuis. Ik zou eigenlijk een nieuw gordijn kopen. En nog iets wat ik was vergeten. Bij de ingang werd ik opgewacht door zijn grijze pantoffels. Van een van de twee was een zool gescheurd. Die opende en sloot bij iedere stap, alsof er iets op het puntje van zijn tong lag, maar hij er niet op kon komen. Dat was Michaels vijfendertigste verjaardag, die pantoffels. Ook schonk ik hem dat jaar een plaat, maar ik weet niet meer welke. We kochten een *red velvet*-taart en maakten onderweg naar huis de hele tijd grappen dat we hem zouden laten vallen. We stopten voor de apotheek die bekend was alleen maar omdat er meer dan honderd jaar geleden een literair personage een stuk zeep had gekocht. ‘En als we nou eens trouwden?’ vroeg Michael. ‘Doe niet zo belachelijk,’ antwoordde ik. Ik opende de doos en stak mijn vingers in het koude, sponzige vlees van de rode taart. Hij smaakte lekker.

‘Gefeliciteerd met je verjaardag,’ zei ik. En daar bleef het bij; het idee om te trouwen werd pal voor die ene apotheek afgeserveerd als een ineffectieve pil. Mijn moeder stopte na een paar jaar met vragen te stellen. Ze heeft ons slechts één keer bezocht. Zij en ik sliepen in het grote bed en Michael moest zich behelpen op de bank. Ze werd om zeven uur ’s ochtends wakker en begon dan lawaai te maken in de keuken. Ik wist wat ze dacht, namelijk dat ik haar zo ver van huis te schande maakte. Heel Ierland zou ontdekken dat mijn moeder me nooit heeft leren poetsen. En ik wist ook wat er door Michaels hoofd ging: hij keek naar haar gigantische lichaam en vroeg zich af of het

erfelijk was. Ze was altijd al wat voller, maar sinds papa's dood raakte ze totaal misvormd. Ik dacht aan haar blonde haar en hoe het vroeger over mijn gezicht viel wanneer ze me 's avonds in slaap wiegde. Wat er nog restte waren een paar dunne lokken over haar dikke wangen die samenvielen met haar nek. Ik herinner me nog dat Michael zei: 'Je moeder heeft echt mooie ogen.' Het enige compliment dat hij kon verzinnen. En daar haatte ik hem om. Ik wilde mijn kolossale moeder omhelzen en haar afschermen van zijn blik.

Ik was opgelucht toen ze weer naar huis was. Ze had voor zichzelf een grote bierpul gekocht met een klavertjevier erop, ook al dronk ze nooit bier, en een asbak met een Ierse vlag erop, ook al was ze geen roker. Ze stapte in het vliegtuig en vloog terug naar Bosnië. Na een tijdje stopte het bellen. Michael en ik pikten onze dagelijkse bezigheden weer op. Hij zijn codes, ik mijn vertalingen. Niemand had het nog over trouwen of mijn moeder.

Onze eerste vrijpartij duurde ongeveer vijf minuten. Hij was dronken, ik was moe en zijn hond jankte in de gang. Buiten hoorde je losbandige Dubliners schreeuwen. Michael viel onmiddellijk in slaap nadat hij het condoom had weggegooid. Ik ging me in de badkamer opfrissen. Ik was voor het eerst in zijn appartement. Later werd het ons appartement en daarmee dus ook van mij, maar feitelijk gezien niet echt. Het was van een mollige Ierse van boven de zestig die altijd met Michael flirtte en mij negeerde. Maar die nacht, na die vijf minuten seks, was het nog steeds alleen zijn appartement. Ik kende er de hoeken niet en stootte er mijn tenen. In de badkamer opende ik een spiegelkastje en vond er genoeg pijnstillers om een paard mee in slaap te brengen. Michael en zijn migraine. Daar zou ik later mee kennismaken. De dokter raadde hem aan om minder tijd achter zijn computer door te brengen, waarop wij het uitproestten van het lachen. Maar die avond waren ze voor mij

enkel een berg onbekende pillen in de badkamer van een man die ik die avond had ontmoet. Ik heb het met een junk gedaan, dacht ik. Dat zou ik hem later bekennen, na onze vierde of vijfde date. Hij vond dat het grappigste wat hij ooit had gehoord.

Hoe lang zat ik in die badkamer? Op een van de tegels zat een rubberen eendje geplakt. De wasbak lag vol met rode haartjes. Het deed zeer tussen mijn benen. Ik nam twee van zijn pillen en leende zijn handdoek. Ik had verwacht dat het een betere nacht zou worden, alles wees er immers op. Een slimme vent. Belezen. Geestig. Een beetje raar. Houdt van Cohen. En vervolgens duurde het maar vijf minuten, waarna de slimme vent in slaap viel. Ik zat in een vreemde badkamer, niet wetende dat het ooit mijn badkamer zou worden, en ik dacht aan alle Dubliners met wie ik het bed had gedeeld sinds ik hiernaartoe was verhuisd. Door mijn hoofd spookten al die condooms. Een bescheiden zwembad vol verspilde Ierse genetica. Hoe was ik van hen afgekomen? Waarschijnlijk net zoals vanavond, dacht ik. Ik ga gewoon weg uit deze badkamer en bel een taxi. Ik heb hem mijn nummer niet gegeven, dus kan hij me ook niet lastigvallen.

Op zijn wasmachine lag een berg vuile was. Ik trok er een shirt met Darth Vader uit tevoorschijn en hield het tegen me aan. Het was gigantisch en stonk naar hasj. Ik legde het terug op de hoop en verliet de badkamer, vastbesloten me aan te kleeden en een taxi te bellen. Ik kon alleen mijn spijkerbroek vinden, en één sok. Zijn hond volgde me aandachtig, alsof ik niet de eerste was die door dat appartement rondwaalde, op zoek naar de uitgang. Ik zocht naar mijn blouse in de woonkamer, waar destijds een andere tafel stond, niet de tafel die we enkele jaren later samen in elkaar zouden zetten. Op dat moment wilde ik alleen maar mijn blouse vinden, naar buiten lopen en doen alsof er niks was gebeurd. Hij lag toch te snurken in de andere kamer en zou niet eens merken dat ik weg was. Mijn andere sok mocht hij als aandenken houden.